

chápána nejen jako východisko uvažování o lidech, ale i jako cíl sebeutváření a výchovy, cíl, k němuž se velké procento lidí jen více či méně přiblíží, aniž ho plně dosáhli.

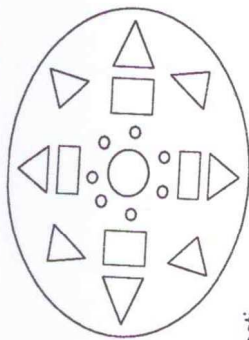
K zamýšlení

Příklady definic:

„Osobnost je jednotná psychofyziologická celost, integrace dynamických vztahů mezi biologickými, tj. konstitučními a historickými, tj. sociálními momenty.“

(K. Gotschaltdt, 1957)

Z definici tohoto druhu vyplývá, že osobnost je prostě název pro (a) určitý počet komponent, (b) určitým způsobem zorganizovaných (c) a tak působících, aby bylo dosaženo určitých výsledků, které mohou být reálné nebo symbolické. Čtenář by si měl proti tomuto zjednodušujícímu názoru neustále připomínat, že osobnosti nejsou samotné komponenty, ale dynamická činnost jejich celosti.

Obr. č. 2: Integrativní definice osobnosti

Hierarchické definice osobnosti

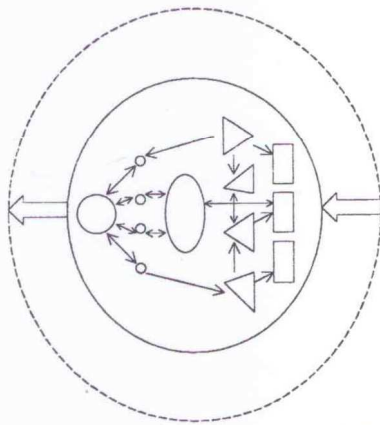
Zdůrazňují organizaci osobnosti podobně jako integrativní definice, ale kladou hlavní důraz spíše na vertikální hloubkovou organizaci osobnosti než na horizontální členění. V hierarchickém definování osobnosti jde o spíše subordinanci než o koordinační pojetí osobnosti.

Patří sem všechny teorie vrstev, které chápou osobnost jako vícepatrový systém, např. W. James svým rozlišením čtyř úrovní já – materiálního, sociálního, duchovního a čistého, S. Freud svým rozlišením id, ego a superego jako instancí, které regulují různé úrovně činnosti, Lerschovo pojetí endotýmního základu a psychosociální nadstavby aj. Na tyto koncepce osobnosti ještě poukáže výklad složek osobnosti v další kapitole.

Adaptační definice osobnosti

Adaptační definici osobnosti formuloval G. Allport (1937) ve snaze respektovat postulat, který si vytyčil ve své monografii, totiž že definice musí být výstižná a krátká, aby vyjádřila to, „čím člověk ve skutečnosti je“.

Jeho často citovaná definice z roku 1937 zní: „Osobnost je dynamická organizace těch psychofyziologických systémů individua, které determinují jeho jedinečné přizpůsobení se prostředí.“ (V roce 1961 ji pozměnil na: „které determinují jeho charakteristické chování a prožívání“.) Slovo „dynamická“ vyjadřuje, že osobnost je v neustálé činnosti, dění, pohybu; „psychofyziologických“ znamená, že osobnost je určitou specifickou celostí složenou ze složek povahy psychologické i fyziologické, osobnost je subjektem činnosti; „jedinečné“ znamená individuálnost osobnosti – skutečnost, že neexistují dvě osoby, které by se stejně přizpůsobovaly, které by měly stejnou osobnost.

Obr. č. 3: Adaptační pojetí osobnosti

K zamýšlení

Promyslete definici G. Caplana (1961)⁷, podle něhož je osobnost „krytalizací řetězců schémat (patterns) úspěšných nebo neúspěšných zvládnání množství problémů, které se vyskytly před jedincem během jeho života a které musel řešit“.

Všimněte si, že tato definice sice je obecná, ale její obsah, tj. povaha problémů, které jedinec řeší, i schémata, která si v důsledku fixace řešení vytváří, je individuální. Jde tedy o definici, která implikuje idiografické chápání osobnosti.

Definice osobnosti na základě rozdílů a jednoty

Definice osobnosti na základě rozdílů a jednoty se snaží ukázat, v čem je člověk jako osobnost shodný s ostatními lidmi a v čem se od nich odlišuje, v čem je podstata individuálnosti osobnosti.

Někteří psychologové přitom přecenili kulturní a sociální podmíněnost osobnosti a setřeli tím individuální rozdíly, jiní zase natolik přeceňují jedinečnost, že považují za nemožné nastínit obecný model osobnosti.

Tuto pluralitu možných pohledů na osobnost vystihli C. Kluckhohn a A. H. Murray (1953) v často uváděném rčení: Každý člověk je v určitých ohledech jako všichni ostatní, jako někteří lidé, jako žádný jiný člověk.